

УДК 005.915:005.963.3

Вдовенко Лариса Олександрівна
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний університет

Вдовенко Лариса Александровна
доктор экономических наук, доцент,
профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Винницкий национальный аграрный университет

Vdovenko Larisa
Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department Finance, Banking and Insurance
Vinnytsia National Agrarian University

Михальчишин Максим Сергійович
магістр
Вінницького національного аграрного університету

Михальчишин Максим Сергеевич
магістр
Винницкого национального аграрного университета

Michalchyshyn Maxim
Master's Degree of the
Vinnytsia National Agrarian University

Степовий Віталій Олександрович
магістр
Вінницького національного аграрного університету

Степовый Виталий Александрович
магістр
Винницкого национального аграрного университета

Stepovy Vitaly
Master's Degree of the
Vinnytsia National Agrarian University

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РОЛЬ ФИНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ THE ROLE OF FINANCIAL MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Анотація. В статті обґрунтована роль фінансового менеджменту в діяльності підприємств в умовах мінливого ринкового середовища їх функціонування. Визначено сутність та основні завдання фінансового менеджменту. Встановлено, що фінансовий менеджмент є гнучким механізмом управління, орієнтованим на швидкі зміни внутрішнього і зовнішнього економічного середовища, а окрім максимізації прибутку основною його метою є максимізація ринкової вартості підприємства та забезпечення його фінансової стійкості. Зроблено висновки щодо необхідності підвищення рівня фінансового менеджменту та забезпечення сталого розвитку підприємств на основі прийняття обґрунтованих управлінських рішень висококваліфікованими фінансовими менеджерами.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, прибутковість, фінансова стійкість, грошові потоки, управління фінансами. фінансовий менеджер.

Аннотация. В статье обоснована роль финансового менеджмента в деятельности предприятий в условиях меняющейся рыночной среды их функционирования. Определена сущность и основные задачи финансового менеджмента.

Установлено, що фінансовий менеджмент являється гнучким механізмом управління, орієнтованим на швидкі зміни внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, а крім максимізації прибутку основною його метою є максимізація ринкової вартості підприємства та забезпечення його фінансової стійкості. Сформульовано висновки про необхідність підвищення рівня фінансового менеджменту та забезпечення стійкого розвитку підприємств на основі прийняття обґрунтованих управлінських рішень висококваліфікованими фінансовими менеджерами.

Ключевые слова: фінансовий менеджмент, рентабельність, фінансова стійкість, грошові потоки, управління фінансами. фінансовий менеджер.

Summary. The article substantiates the role of financial management in the activity of enterprises in the conditions of a changing market environment of their functioning. The essence and main tasks of financial management are determined. It is established that financial management is a flexible management mechanism oriented on rapid changes in the internal and external economic environment, and in addition to maximizing profits, its main goal is to maximize the market value of the enterprise and ensure its financial stability. The conclusion is made on the need to increase the level of financial management and ensure the sustainable development of enterprises based on the adoption of sound management decisions by highly qualified financial managers.

Key words: financial management, profitability, financial stability, cash flows, financial management. finance manager.

Постановка проблеми. Основу сучасної ринкової економіки визначає діяльність підприємств всіх форм власності та організаційно-правових форм, які націлені на ефективне використання фінансових ресурсів в процесі здійснення виробничо-господарської діяльності, що можливо завдяки сформованій фінансовій політиці, яка ґрунтується на виважених управлінських рішеннях фінансових менеджерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недооцінка ролі фінансового менеджменту в управлінні грошовими потоками призводить до зниження прибутковості та збільшення частки збиткових підприємств. Проблеми фінансового менеджменту на підприємствах висвітлюються таких дослідників як: О. М. Верстяк [1], П. П. Гавриленко [2], Н. М. Давиденко [3], Н. О. Ковальчук [4], О. А. Кравченко [5], Ю. М. Осадчук [6], О. В. Тимошенко [7] та інші. В той же час в умовах політичної і економічної нестабільності питання ефективної діяльності підприємств залишаються актуальними і потребують поглибленої оцінки ролі фінансового менеджменту в управлінні фінансами підприємств.

Структура системи управління фінансами на підприємстві значною мірою залежить від його розміру, специфіки виробничо-господарської діяльності, форми організації підприємницької діяльності, що зумовлює особливості фінансових відносин та конкретні методи управління ними.

Формування цілей статті. Основною метою дослідження є вивчення ролі фінансового менеджменту в діяльності підприємств як основи прийняття зважених управлінських рішень із врахуванням сукупності факторів зовнішнього і внутрішнього середовища впливу на діяльність підприємств і в кінцевому підсумку на фінансові результати їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах господарювання фінансовий менеджмент ставить за мету максимізацію прибутку підприємств, але під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища значна частка підприємств в Україні досі залишаються в стані збиткової діяльності: в 2017 р. частка збиткових підприємств становила

27,2 % до загальної кількості, тоді як в 2016 та 2015 роках — відповідно 26,6 % та 26,3 %. Аналіз частки збиткових підприємств за видами економічної діяльності показує, що найвищою вона є: в мистецтві, спорті, розвагах і відпочинку (39 %), в операціях з нерухомим майном (38,3 %), фінансовій і страховій діяльності (36,4 %) та в інших, а найнижчою — в сільському, лісовому та рибному господарстві (13,8 %), причому і в цій сфері в порівнянні з попередніми роками ця частка дещо зросла (в 2016 р. — 12,2 %, в 2015 р. — 11,5 %) [1].

Тобто наявні певні відхилення в політиці управління фінансами на рівні підприємств, що провокують погіршення їх фінансового стану та відповідно негативно відображаються на кінцевих фінансових результатах діяльності.

Крім максимізації прибутку, фінансовий менеджмент повинен забезпечувати формування достатнього обсягу фінансових ресурсів згідно із завданнями розвитку підприємства та найбільш ефективного їх використання, забезпечувати мінімізацію фінансового ризику, зберігаючи передбачений рівень прибутку, оптимізувати грошовий оборот, а також забезпечувати постійну фінансову рівновагу підприємства у процесі його розвитку [1, с. 190].

Важливе місце в управлінні підприємством відіграє фінансовий менеджмент як система раціонального та ефективного управління процесами фінансування виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища, що супроводжується курсовими коливаннями, інфляційними процесами, невизначеністю векторів податкової, бюджетної, грошово-кредитної політики держави на перспективу.

В літературних джерелах існують різні підходи до трактування поняття «фінансовий менеджмент».

Так, Верстяк О. М. [2, с. 189] розглядає фінансовий менеджмент як «процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта та оптимізації обороту його грошових коштів».

Фінансовий менеджмент — це система принципів, засобів та форма організації грошових відносин підприємства, спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю [3, с. 200].

Давиденко Н. М. під фінансовим менеджментом розуміє «форму управління процесами фінансування діяльності підприємства за допомогою методів та важелів фінансового механізму або мистецтво управління фінансовою діяльністю» [4, с. 249].

Фінансовий менеджмент — це процес керування грошовим обігом, формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства. Це також система форм, методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим обігом і фінансовими ресурсами [5, с. 120].

Аналогічним є наступне визначення: «фінансовий менеджмент, або управління фінансами підприємства, означає управління грошовими коштами, фінансовими ресурсами в процесі їх формування, розподілу і використання з метою отримання оптимального кінцевого результату» [6, с. 97].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновки, що матеріальною основою фінансового менеджменту є грошові потоки, що супроводжуються потоками платежів та розрахунків, він є не лише системою ефективного управління фінансовими ресурсами, а й однією з ключових підсистем загальної системи управління підприємства. Окрім максимізації прибутку основною метою фінансового менеджменту є максимізація ринкової вартості підприємства та забезпечення його фінансової стійкості. При цьому основними завданнями фінансового менеджменту, на нашу думку, є:

- планування та прогнозування фінансово-господарської діяльності;
- формування ресурсної бази;
- управління грошовими потоками;
- формування й реалізація ефективної податкової та кредитної політики підприємства;
- формування відносин із іншими суб'єктами тощо.

На підприємствах має функціонувати Служба фінансового менеджменту, де мобілізується комплекс збалансованих управлінських рішень як в системі захисту пріоритетних інтересів підприємств, так і в управлінні його діяльністю, яка повинна враховувати альтернативні шляхи забезпечення сталого рівня розвитку підприємства, згідно фінансової стратегії і сформованої фінансової політики підприємства.

Важливу роль в діяльності підприємств відіграють фінансові менеджери. Рішення, які приймають фінансові менеджери на підприємстві, залежать від рівня, на якому вони (менеджери) перебувають. Так, менеджери найвищого рівня приймають стратегічні рішення, пов'язані з майбутнім розвитком підприємства. Менеджери нижчої ланки займаються прийняттям тактичних рішень, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю підприємства [7, с. 206].

Планування і прогнозування діяльності підприємств передбачає розробку і реалізацію коротко-та

довгострокових фінансових планів, що потребує від фінансових менеджерів знань специфіки кругообігу оборотного капіталу та аналізу структури, ефективності його використання в попередні періоди. Саме планування і прогнозування є тим процесом, що призводить до забезпечення нормального відтворювального процесу необхідними джерелами фінансування, максимізації прибутку, забезпечення пріоритетних інтересів підприємства, тому вимагає реальних фінансових планів на основі достовірної фінансової звітності, високої оперативності їх складання, взаємозв'язку стратегічного планування з поточним.

При формуванні ресурсної бази підприємств фінансові менеджери здійснюють оцінку наявних активів та джерел фінансування, величини і складу фінансових ресурсів, необхідних для підтримання виробничого потенціалу з метою подальшого їх розвитку. Важливим етапом в управлінні фінансами підприємств є оцінка ефективності капіталовкладень, в процесі якого визначаються основні параметри інвестиційного проекту, зокрема майбутніх обсягів реалізації, операційних витрат, здійснюється розрахунок відносних показників рентабельності капіталу тощо.

Не менш важливим завданням фінансового менеджменту є управління грошовими потоками підприємств (управління грошовими розрахунками в процесі отриманні і погашення позик, емісії та погашення цінних паперів, розрахунків з підприємствами-дебіторами, акціонерами, управління залишком коштів на розрахунковому рахунку, страховим запасом у вигляді високоліквідних цінних паперів та контроль за рухом грошових коштів у процесі реалізації інвестиційних проектів тощо), кваліфіковане ведення бухгалтерського обліку, оскільки на основі даних первинної бухгалтерської документації та достовірної фінансової звітності ґрунтуються обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства.

Знання податкового та управлінського обліку, чинних законодавчої та нормативної бази при ефективній податковій політиці сприяє зниженню податкового тиску, зменшенню обсягу податкових платежів, а отже, збільшенню обсягу фінансових ресурсів, що залишаються в розпорядженні підприємства з метою його подальшого розвитку.

В сучасних умовах зростає роль фінансового менеджменту та безпосередньо посилення роботи фінансових менеджерів над побудовою партнерських відносин зовнішнього середовища, що суттєво позначиться на залученні фінансових ресурсів з інших джерел.

Процес управління залученням позикового капіталу є одним із найважливіших напрямів у фінансовому менеджменті, що сприяє створенню оптимальної фінансової структури капіталу підприємства, розширенню їх фінансового потенціалу та зростанню прибутковості. Нестача залучених коштів при низькому рівні самофінансування підприємств не дозволяє їм динамічно розвиватися, а надмірне використання залучених коштів сприяє

зменшенню фінансової стійкості підприємств, тому завдяки ефективному фінансовому менеджменту можна досягти позитивних результатів, сформувавши оптимальну структуру капіталу.

Удосконалення політики управління залученими кредитними ресурсами підприємства є одним основних чинників зростання ефективності діяльності, стабільного функціонування та динамічного розвитку завдяки раціональному використанню наявних та залучених ресурсів, що сприятиме підвищенню прибутковості підприємства.

Весь процес менеджменту, починаючи з постановки цілей, побудови стратегії, формування завдань та закінчуючи організацією, моніторингом, контролем та оцінкою результатів процесу управління, розпочинається і закінчується з інформації та інформацією закінчується [8, с. 175].

Іншими словами, для оцінки реального стану розвитку підприємств важливим є наявність чіткої інформації, яка дасть можливість приймати правильні управлінські рішення по управлінню фінансами на підприємстві.

Посилення конкуренції та зміни економічної ситуації в країні вимагають від фінансових менеджерів можливості доступу до джерел інформації не лише тієї, що міститься у внутрішньому середовищі підприємницьких структур, а й тієї, яка черпається із зовнішнього середовища, враховуючи важливість різних економічних зв'язків суб'єкта господарювання та специфіки його грошових потоків.

Тому основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, направлених на забезпечення сталого рівня розвитку підприємств є наявність сформованої інформаційної бази, достовірність і якість якої сприяють ефективному фінансовому менеджменту за умови врахування високого рівня професіоналізму менеджерів.

Неефективність фінансового менеджменту підприємства спочатку створює умови для банкрутства

підприємств, які не спроможні за реальних умов і обставин існувати на ринку. Далі, так як кількість підприємств-банкрутів з кожним роком збільшується — послаблюється і економіка держави, яка на пряму залежна від розвитку підприємництва. Тому правильно обрана стратегія і тактика фінансового менеджменту дозволить не лише покращити рівень підприємництва в країні, але й підвищити економіку держави [6, с. 97].

Використання можливостей фінансового менеджменту підприємствами дає змогу вирішити питання ефективного управління фінансами і в перспективі сприяти забезпеченню їх пріоритетним інтересам.

Висновки. Фінансовий менеджмент являє собою гнучкий механізм управління, орієнтований на швидкі зміни внутрішнього і зовнішнього економічного середовища і ставить за мету максимізацію прибутку, ринкової вартості та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Вважаємо за доцільне підвищення рівня фінансового менеджменту та забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища функціонування підприємств, що продиктовано посиленням процесів інтеграції, інформатизації, диверсифікованості бізнесу. Успішність реалізації заходів, спрямованих на забезпечення стабільності розвитку підприємств залежить від швидкості та ефективності реагування фінансового менеджменту на можливі загрози, превентивні фінансові заходи та своєчасну ліквідацію негативних наслідків факторів несприятливого внутрішнього і зовнішнього середовища. Основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, направлених на забезпечення сталого розвитку підприємств є наявність сформованої інформаційної бази, достовірність і якість якої сприяють ефективному фінансовому менеджменту за умови врахування високого професіоналізму фінансових менеджерів.

Література

1. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності / Держстат України, 1998–2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0415_u.htm
2. Верстак О. М. Етапи тінізації економіки України / О. М. Верстак // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». — 2012. — № 2(2). — С. 76–79.
3. Гавриленко П. П. Удосконалення фінансового менеджменту в контексті інноваційного розвитку підприємств / П. П. Гавриленко // Науковий вісник НЛТУ України. — 2015. — Випуск 25 (4). — С. 199–204.
4. Давиденко Н. М. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту на підприємстві / Н. М. Давиденко // Науковий вісник Ужгородського університету. — 2017. — Випуск 1 (49). — С. 248–252.
5. Кравченко О. А. Удосконалення системи фінансового менеджменту на промисловому підприємстві / О. А. Кравченко // Фінанси. — 2016. — С. 119–123.
6. Осадчук Ю. М. Економіка та конкурентноспроможність підприємства / Ю. М. Осадчук // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. — Хмельницький. — 2013. — № 5 (43). — С. 96–100.
7. Ковальчук Н. О. Антикризовий фінансовий менеджмент як основа управління фінансами вітчизняних підприємств / Н. О. Ковальчук, А. О. Павлюк // Економіка і суспільство. — 2016. — Випуск № 3. — С. 203–208.
8. Євтушенко М. В. Роль формаційного забезпечення в процесі фінансової діагностики / М. В. Євтушенко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2014. — № 12(163). — С. 175–180.